



รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนากำลังคน ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย)

คณะทำงาน

รองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง

อาจารย์ ดร.สุदारัตน์ ตันติวิวัฒน์

อาจารย์ ดร.เจนนิเฟอร์ ชวโนวานิช

อาจารย์ ดร.พิชชาดา ประสิทธิ์โชค

นางสาวยุวดี จันทะศิริ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งบประมาณสนับสนุนจาก สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

พ.ศ. 2562

คำนำ

การศึกษา “โครงการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย)” สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง เป็นหัวหน้าคณะที่ปรึกษาในการดำเนินการศึกษาครั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ติดตามผลการดำเนินโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการฯ 2) ประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการฯ ในการพัฒนาบุคลากรด้านมนุษยศาสตร์และของระบบอุดมศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันได้ และ 3) ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการฯในการดำเนินงานในระยะต่อไป และเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร โดยมีขอบเขตงานของคณะที่ปรึกษา คือ 1) จัดทำประเด็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม 2) จัดทำรายงานผล (ความคิดเห็น ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะและผลกระทบของโครงการฯ เสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรของระบบอุดมศึกษา และสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ 3) ให้ข้อเสนอแนะแนวการปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานในระยะต่อไป ของโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย)

ในการดำเนินการครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) แบบดำเนินการพร้อมกัน (Convergent Parallel Design) ของการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาและผู้ดูแลนักเรียนทุนเพื่อให้ข้อมูลเชิงคุณภาพรวม 27 คนและ นักเรียนทุนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 208 โดยรายงานฉบับสมบูรณ์นี้นำเสนอไว้ 5 บทตามขั้นตอนการวิจัยรวมทั้งภาคผนวก

คณะผู้จัดทำ จึงขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ได้มอบความไว้วางใจให้สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ดำเนินการศึกษาในโครงการดังกล่าวและผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียนทุน ที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์โครงการ	1
กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ	2
นิยามศัพท์	2
สมมติฐานการศึกษา	3
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	4
แนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	4
แนวทางการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในต่างประเทศ	16
แนวทางการพัฒนาบุคลากรของระบบอุดมศึกษาในประเทศไทย	22
ความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาบุคลากรอุดมศึกษา	43
แนวคิดทฤษฎีการประเมินผลโครงการ	45
กรอบแนวคิดในการวิจัย	63
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	65
กลุ่มเป้าหมาย	65
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการประเมิน	65
ผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวัง	66
วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์	66
แผนการดำเนินงาน	67
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	68
ตอนที่ 1 ผลการดำเนินโครงการฯ ทวนเรียนตีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเปรียบเทียบกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการฯ โดยผลผลิตเชิงปริมาณมาจากรายงานผลการดำเนิน โครงการฯ จาก สกอ. และผลประเมินเชิงคุณภาพจากข้อมูลการสัมภาษณ์	69
ตอนที่ 2 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการฯ ในการพัฒนาบุคลากรด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และของระบบอุดมศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันได้ ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจากข้อมูล เชิงปริมาณเป็นหลัก	118
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการฯ ในการดำเนินงานในระยะต่อไปและเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ซึ่งข้อมูลได้มาจากเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ	156

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	159
สรุปผลการวิจัย	160
การอภิปรายผลการวิจัย	175
ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ	178
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป	179
เอกสารอ้างอิง	180
ภาคผนวก	187
ภาคผนวก ก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกรายสถาบัน	187
ภาคผนวก ข ประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์	293
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม	301
ภาคผนวก ง จดหมายขอเก็บรวบรวมข้อมูล	311
ภาคผนวก จ สภาพปัญหาอุปสรรคในการจัดส่งเครื่องมือประเมินเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล	313

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 2.1 สรุปนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายใต้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของต่างประเทศ	21
ตาราง 2.2 เป้าหมายจำนวนทุนที่ได้มีการปรับปรุง	23
ตาราง 2.3 การปรับปรุงสาขาวิชาเพื่อให้ความชัดเจน	25
ตาราง 2.4 แผนเส้นทางการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	36
ตาราง 2.5 การวัดศักยภาพด้านความฉลาดทางปัญญาของกลุ่มคนคุณภาพ	60
ตาราง 4.1 จำนวนนักเรียนทุนจำแนกตามสถานภาพและสาขาวิชาตั้งแต่ปี 2552-2557	71
ตาราง 4.2 กรอบงบประมาณตามที่ขออนุมัติโครงการฯ จำแนกตามรายการ	75
ตาราง 4.3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์	77
ตาราง 4.4 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มนักเรียนทุนผู้ตอบแบบสอบถามในภาพรวม	119
ตาราง 4.5 ความถี่ของระดับความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาคณากรด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	125
ตาราง 4.6 ความถี่ของระดับความคิดเห็นต่อการใช้ประโยชน์จากกำลังคนโดยพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานและผลการเรียนของนักเรียนทุน	132
ตาราง 4.7 ระดับผลการดำเนินโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน <u>"สภาพปัจจุบัน"</u>	135
ตาราง 4.8 ระดับผลการดำเนินโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน <u>"สภาพที่คาดหวัง"</u>	139
ตาราง 4.9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการฯ	145
ตาราง 4.10 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักเรียนทุนที่มีเพศและสถาบันต้นสังกัดต่างกัน	147
ตาราง 4.11 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นด้านปัจจัยโดยรวมต่อโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักเรียนทุนที่มีอายุ อายุงาน ลักษณะงานที่ใช้ทุน ตำแหน่งทางวิชาการต่างกัน	148
ตาราง 4.12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา/อุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหา	149
ตาราง 5.1 สภาพปัญหา สาเหตุ อุปสรรคของกระบวนการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย)	162
ตาราง 5.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ/ความท้าทายของการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และการตอบสนองประโยชน์สู่สังคม	165

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบ 1	Systems World-View Model of Human Resource Development	7
ภาพประกอบ 2	The Harvard Model of HRM Framework (Beer et al., 1984)	11
ภาพประกอบ 3	The Warwick HRM Model (Hendry & Pettigrew, 1990)	12
ภาพประกอบ 4	The Guest HRM Model (Guest, 1997)	13
ภาพประกอบ 5	ตัวแบบมุมมองด้านทรัพยากร	15
ภาพประกอบ 6	เส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นผู้นำของสถาบันระดับอุดมศึกษา	36
ภาพประกอบ 7	รูปแบบเหตุผลแบบระดับง่ายที่สุด (Simplest Form)	46
ภาพประกอบ 8	รูปแบบเหตุผลแบบระดับง่ายแต่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น	46
ภาพประกอบ 9	รูปแบบเหตุผลแบบระดับที่มีรายละเอียดครบ (Fully Detailed Logic Model)	47
ภาพประกอบ 10	กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	64
ภาพประกอบ 11	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการฯ ในการดำเนินงานในระยะต่อไป	157
ภาพประกอบ 12	แนวทางการบริหารจัดการกำลังคนคุณภาพด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	158
ภาพประกอบ 13	ปัจจัยเงื่อนไขของการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่จะให้ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ	165
ภาพประกอบ 14	ความเหมาะสมของการจัดสรรทุนเรียนดีในด้านทรัพยากร และผูกติดกับการชดใช้ทุน	168
ภาพประกอบ 15	ระบบประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนทุนควรเป็นแบบใดที่สามารถสร้าง แรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการทำงานและคงอยู่ในงาน	168

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ติดตามผลการดำเนินโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการฯ 2) ประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการฯ ในการพัฒนาบุคลากรด้านมนุษยศาสตร์ และ 3) ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการฯ โดยใช้วิธีการวิจัยผสานวิธี แบบดำเนินการพร้อมกัน (Convergent parallel design) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาฯ จำนวน 114 ข้อ ที่มีค่าความเชื่อมั่นของครอนบาคระหว่าง .956 - .996 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพจาก 12 มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) นักเรียนทุนภายใต้โครงการระหว่างศึกษาและระหว่างปฏิบัติงาน 12 คน 2) ผู้บริหารหรือผู้แทนซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในโครงการติดตามนักเรียนทุนของสถาบันฝ่ายผลิตหรือสถาบันต้นสังกัด 11 คน และ 3) ข้าราชการสำนักงาน ก.พ. ที่รับผิดชอบและผู้ดูแลนักเรียน 4 คน รวม 27 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณที่ตอบแบบสอบถามได้แก่ นักเรียนทุนภายใต้โครงการช่วงปีงบประมาณ 2552 -2561 มีจำนวน 208 คนที่กำลังศึกษาอยู่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายเชิงปริมาณที่กำหนดจำนวน 605 จากเป้าหมาย 1,160 คิดเป็นร้อยละ 52.16 ในช่วงปี 2552-2557 2) สภาพปัญหา สาเหตุ อุปสรรคได้แก่ นักเรียนทุนสำเร็จการศึกษาล่าช้า การปรับตัวในการใช้ชีวิต มหาวิทยาลัยต้นสังกัดมีการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนทุนไม่ต่อเนื่อง การติดต่อประสานงานกับ สกอ.และการสนับสนุนงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ค่าเทอม ค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น ความยุ่งยากของเอกสารรายงาน สกอ.และสำนักงาน ก.พ. การถูกกีดกันในการเรียน เป็นต้น 3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการฯ พบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยด้านบริบทโครงการฯ ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับสูงด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ค่า r) เท่ากับ .579, .522, .459 และ .779 ตามลำดับ และปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้าและปัจจัยกระบวนการนั้น มีความสัมพันธ์กับ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาฯ อยู่ในระดับสูงเช่นกันด้วยค่า r เท่ากับ .578, 471 และ .420 ตามลำดับ และ 4) ข้อเสนอแนะ 4.1) ด้านงบประมาณ ได้แก่ ควรให้การสนับสนุนเงินทุนให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในแต่ละประเทศ 4.2) ด้านระยะเวลาในการเรียน ได้แก่ ควรประเมินระยะเวลาในการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรในแต่ละประเทศ 4.3) ด้านการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยควรจัดงานพบปะสังสรรค์สำหรับนักเรียนทุนทั้งที่สำเร็จและกำลังเรียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ 4.4) ด้านการติดต่อ/ประสานงาน ควรมีอีเมลกลางไว้ให้ติดต่อ ควรอบรมเจ้าหน้าที่ให้ทราบกฎระเบียบ 4.5) ด้านต้นสังกัด ได้แก่ ควรมีการติดตามนักเรียนทุนให้มากขึ้น 4.6) ด้านระบบเอกสารและขั้นตอนต่างๆ ควรมีการจัดทำระบบของเอกสารอย่างมีประสิทธิภาพ 4.7) ด้านการติดตามช่วยเหลือนักเรียนทุน ได้แก่ ควรมีจิตแพทย์/นักจิตวิทยา ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่นักเรียนทุน 4.8) ด้านนโยบายระดับประเทศ ได้แก่ ควรมีการวางแผนระยะสั้น และระยะยาวในการพัฒนาประเทศในสาขาต่างๆ ไม่ควรเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารหรือคณะกรรมการบ่อย 10) ด้านการทำงานหลังเรียนจบ ควรชี้แจงถึงหน้าที่ภาระงานและความรับผิดชอบ ความคาดหวังของหน่วยงาน เป็นต้น ทั้งนี้ งบประมาณที่เหลือจ่ายจากโครงการฯ ควรมีการขยายโครงการและจัดสรรทุนเพื่อการวิจัย ฝึกอบรมและพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพให้กับนักเรียนทุนหลังจบการศึกษาต่อไป

Abstract

The purposes of this study were to 1) Monitoring and evaluation of human resources development program (Excellence Scholarship in Humanities and Social Sciences of Thailand) by a comparison of objectives and goals of the program. 2) Assess the outcome and impact of the program in human resources development of Humanities and Social Sciences in higher education system 3) Provide feedback on how to improve and increase performance of the program. The study was applied convergent parallel design of mixed method research to collect qualitative data from semi structured interviews and quantitative data from opinions and behaviors related to the program questionnaires consists of 114 items with Cronbach's alpha reliability between .956-.996. The participants from qualitative design consist of 27 participants from 12 universities includes 1) scholarship recipients who are either current scholarship recipients and former scholarship recipients who currently are employed 12 persons, 2) management and representatives of universities where scholarship recipients have worked 11 persons and 3) Office of the Civil Service Commission officers and who oversee the scholarship recipients 4 persons. The quantitative design conduct cross sectional survey with 208 scholarship recipients in Thailand and aboard during fiscal year of 2007-2018. The findings shown 1) Scholarship recipients' ability to accomplish goals were 605 scholarship recipients from total of 1,160 scholarship recipients which can quantify with descriptive statistics at 52.16%, from fiscal year of 2007-2014. 2) Situation, factors and barriers include delayed graduation, life adjustment, lack of continuous monitoring of progression from affiliated universities and the office of the higher education commission, the budget is not suitable with cost of living adjustment, complication of paperwork systems between the office of the higher education commission and Office of the Civil Service Commission, and study pressure etc. 3) The result of relationship analysis on factors related to program outcome and impact found the significant relationship between program context, input, process, and outcome with high correlation coefficient (r) at .579, .522, .459 and .779 respectively and program context, input, process have a significant relationship with program outcome with high correlation coefficient (r) at .578, .471, and .420 respectively. 4) Recommendations 4.1) Budget dimension includes allocate funds relevance to current cost of living in each countries. 4.2) Time dimension includes estimate time relevance to study timetable in each countries. 4.3) Network dimension includes sharing knowledge and experience between current students and alumni of the program. 4.4) Information and Coordination Dimension includes provide central email for communication and officers who understand rules and regulations 4.5) Affiliated universities dimension includes continuous monitoring and following up with scholarship recipients 4.6) Paperwork and work function dimension includes set up paperwork system effectively 4.7) Scholarship recipients assistant dimension includes provide psychiatrists/psychologists for counseling and advising to scholarship recipients. 4.8) National policies dimension includes short-term and long-term planning for national development in each subject of study and should not change

management all the time 4.9) Post graduation work dimension includes notify job description responsibilities and expectation. In addition, the leftover budget should utilize for program extension and funding allocation for research, training and career development of scholarship recipients after graduation.